

VII. Науково-технічна еліта України

Олена Виноградова

Особливості формування науково-технічної еліти у Харківському технологічному інституті на початку ХХ століття

У статті розкрито основні напрями підготовки науково-педагогічних кадрів у ХТІ на початку ХХ століття. Висвітлено становлення нових поколінь учених з природничих наук як один із аспектів модернізації навчального процесу. Визначено статус стипендіатів Міністерства народної освіти для заняття професорських посад.

In the article the basic directions of training of scientifically-pedagogical personnel in the Kharkiv Technological Institute at the beginning of the 20th century are analyzed. The formation of new generations of natural scientists as one of the aspects of the process of educational modernization is presented. The status of grant holders of Department of people's education for employment of professorial positions is determined.

Першим у Наддніпрянській Україні вищим технічним навчальним закладом став Харківський практичний технологічний інститут (ХПТІ), який розпочав свою діяльність у 1885 році. З 1898 року отримав назву Харківський технологічний інститут (ХТІ). На початку ХХ століття серед нагальних питань, які вирішувалися керівництвом інституту, особлива увага приділялася вихованню молодих науковців. У зв'язку з інтенсивним розвитком промисловості в Україні виникла потреба у кваліфікованих інженерах, якістю підготовки яких залежала від науково-педагогічного складу. Впровадження нових підходів з удосконалення системи навчання та модернізації вищої технічної освіти є актуальним і в наш час. Історичний досвід організації навчального процесу та наукової діяльності в ХТІ є невід'ємною складовою розвитку української науки та освіти.

На жаль, у сучасній українській історіографії відсутні спеціальні праці, присвячені підготовці до професорських звань у вищій технічній школі України на початку ХХ століття. Опосередковано ця проблема знайшла своє відображення у монографіях О. Є. Іванова, Є. П. Степанович, В. І. Онопрієнко [10, 19, 13, 14]. Монографія О. Є. Іванова присвячена організаційному устрою та діяльності російської вищої школи до 1917 року. Спеціальний розділ автор присвятив дипломованим фахівцям, підготовленим вищими навчальними закладами наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. «Підготовка професорів і викладачів вищої школи «Професорські стипендіати». Згадується досить коротко підготовка до професорських звань у ХТІ [10]. У другому розділі монографії Є. П. Степанович «Підготовка кваліфікованих кадрів» висвітлено становлення системи навчання, науково-допоміжних закладів при вишах, початок діяльності майбутніх науковців у студентських наукових товариствах [19]. У ювілейних виданнях, присвячених розвитку НТУ «ХПІ» менше уваги приділено початковому етапу діяльності професорів досліджуваного періоду, а більш повно розкрито діяльність інституту у підготовці науково-педагогічних кадрів у другій половині ХХ століття [12, 21, 22, 23, 24, 25]. Окремою публікацією, що присвячена професорським стипендіатам другої половини ХІХ – на початку ХХ століття, є стаття О. Н. Родного, в якій відображено лише особливості підготовки стипендіатів за кордоном [18].

Для розкриття заявленої теми залучено як опубліковані джерела, так і архівні матеріали. Відомості щодо організації

підготовки стипендіатів у ХТІ містяться у окремих постановках Міністерства народної освіти. Зокрема, «Положення Харківського технологічного інституту» від 16 квітня 1885 р. та «Положення про порядок відбору і підготовки кандидатів у стипендіати Міністерства народної освіти для заняття посад професорів у вищих навчальних закладах Міністерства народної освіти» за 1911 р., що були надруковані в «Известиях» ХТІ [16, 17].

Особливо важливими для розкриття теми стали документи Державного архіву Харківської області (ДАХО) та архіву Національного технічного університету «Харківського політехнічного інституту». Зокрема, особові справи викладачів допомогли одержати фактичний матеріал про наукову діяльність учених інституту. Аналіз особистих справ дозволив більш широко розкрити діяльність не лише професорів інституту, але й діяльність лаборантів з числа яких, в значній мірі, формувався контингент стипендіатів [1–8]. Отже, аналіз наукової літератури доводить, що проблема підготовки науково-педагогічних кадрів з природничих наук вищої школи на початку ХХ ст. залишається маловивченою.

Мета статті – на основі опрацювання наукової літератури та залучення архівних документів дослідити підготовку молодих науковців до здобуття професорських звань у Харківському технологічному інституті на початку ХХ століття, зокрема в галузі природничих наук.

З другої половини ХІХ ст. відбувалися серйозні зміни організаційних форм, темпів і масштабів досліджень у природничих науках. Для цього періоду характерно розширення обсягу викладання природничих дисциплін, що потребувало збільшення професорсько-викладацького корпусу. «Університетський статут 1863 року» передбачав залишати молодих людей для підготовки до професорського звання [20, с. 18]. Підготовка нового покоління науковців відбувалася як в самому ХТІ, так і в інших вищих навчальних закладах Російської імперії.

Забезпечення кваліфікованими викладацькими кадрами стало нагальною потребою від початку діяльності ХТІ. Передбачалося фінансове забезпечення поповнення кадрового складу, зокрема, через здобуття професорських звань. Згідно п. 6 Уставу за 1885 р.: «суми, що асигнуються на посилення засобів інституту можуть бути використані, з дозволу очільника навчального округу, на видачу стипендій інженер-технологам, що залишаються при інституті для підготовки до викладацької діяльності» [16, с. 2].

Характерною особливістю вищої технічної школи в Російській імперії на початку ХХ століття було поповнення кадрового потенціалу власними випускниками. Винятки становили Ризький політехнікум (переважно стипендіати університетів (69 %) і Томський технологічний інститут, де викладали вихованці Харківського технологічного інституту (43 %). Відповідно до формулярних списків п'яти інженерних інститутів Російської імперії Міністерства народної освіти кадровий потенціал за період 1899–1915 рр. складався: магістри і доктори університетів – 33 % (41 особа), стипендіати Харківського інституту – 21 % (26 осіб) і Санкт-Петербурзького – 13,6 % (17 осіб) технологічного інституту, Московського технічного училища 13,6 % (17 осіб), Ризького політехнікуму 5,6 % (7 осіб). Решта випускників 12,6 % (16 осіб) Петербурзького гірничого інституту та Інституту шляхів сполучення і Цивільних інженерів, Київського політехнікуму, Інженерної академії [10, с. 211–212]. Аналіз свідчить, що за період 1899–1915 рр. у вищій технічній школі Російської імперії кожен п'ятий викладач був колишнім стипендіатом ХТІ. Виявилось, що серед викладачів Томського технологічного інституту майже половина припадала на випускників ХТІ. Отже, Харківський технологічний інститут забезпечував не лише власний кадровий потенціал, а і поповнював викладачами новостворений Томський технологічний інститут.

Важливою складовою організації навчання стипендіатів до професорського звання стала їх підготовка у країнах Західної Європи. Особлива увага приділялося проведенню досліджень за хімічною спеціалізацією в університетах Німеччини. Студенти стажувалися в Лейпцизькому університеті, у Вищій технічній школі Мюнхена, Вищій технічній школі Берліна, Страсбурзькому і Мюнхенському університетах, а також у Цюріхському та Вюрцбурзькому університетах. Серед студентів, які готувалися до професорських звань були і представники ХТІ. Найбільш популярним серед молодих науковців став Лейпцизький університет та фізико-хімічний інститут при цьому університеті, в якому працював В. Ф. Оствальд [18, с. 159–160].

Питання підготовки молодих науковців постійно вирішувалося керівництвом інституту на засіданнях навчального комітету. Так, 25 квітня 1897 р. директор В. Л. Кірпічов виступив з доповіддю про необхідність організації підготовки осіб до професорської діяльності, зумовленої недостатнім числом викладачів. Міністерство народної освіти погодилося виділити значну суму для закордонних відряджень з метою підготовки до професорського звання. Підготовлено інструкцію, якою стипендіати керувалися при здобутті кваліфікації. Обов'язковим було подання звіту стосовно відряджень. Оплата на відрядження виділялася зі спеціальних коштів інституту. Отже, ще у 1897 р. В. Л. Кірпічов ініціював створення докладної інструкції для підготовки стипендіатів до професорського звання [8, арк. 15].

Вже наступного 1898 р. Міністр народної освіти запропонував навчальному комітету ХТІ рекомендувати двох–трьох студентів із числа найкращих, які закінчили курс в інституті і могли бути зараховані з початку 1899 р. у стипендіати для підготовки до професорської діяльності. Розмір стипендії був встановлений Міністерством до 2000 крб. для осіб, які відряджалися за кордон, і до 1500 крб. для тих, хто займався практикою на заводах Російської імперії чи готувався при вітчизняних навчальних закладах. При складанні положення, підготовленого Міністерством

народної освіти у 1911 р., сума виплат стипендіатів не була змінена [7, арк. 65].

На початку ХХ століття керівництво інституту неодноразово зверталось до Міністерства народної освіти з проханням про розширення фінансування. Однією із головних причин стало збільшення викладацького корпусу інституту за рахунок стипендіатів, які поверталися з-за кордону. Так, відповідно до відомостей Міністерства народної освіти за 1904 р., ХТІ відпущено: на утримання особового складу – 135 423 крб. 30 коп., на підготовку професорів та викладачів 11 433 крб. 33 коп., на збільшення утримання навчально-допоміжного персоналу 8 468 крб. 80 коп. [15, с. 61].

Згідно розпорядження Міністерства народної освіти 1903 р., стипендіати, відряджені за кордон для підготовки до викладацької діяльності, повинні були представити тричі на рік представити до навчальних комітетів інститутів звіти про свої заняття, що свідчить про систему жорсткого контролю з боку міністерства; від 1911 р. від стипендіатів вимагалися звіти лише двічі на рік [6, арк. 62].

У 1912 р. для своєчасного заміщення професорських посад у вищих технічних інститутах Міністерство народної освіти рекомендувало поряд з уже чинним порядком залишення молодих науковців для підготовки до професорського звання, в окремих випадках надавати відрядження за кордон. Разом з цим передбачалося в навчальних закладах Західної Європи організувати спеціальні курси для підготовки осіб, які отримали вищу технічну освіту. Тоді такі курси були відкриті у м. Карлсруе (Німеччина) з предметів, які викладалися на механічному та хімічному відділеннях вищих технічних закладів [11, арк. 62].

«Положення про порядок відбору та підготовки кандидатів у стипендіати Міністерства народної освіти» 1911 р. встановлювало загальні вимоги і порядок відбору стипендіатів для підготовки до професорської діяльності. Ще під час навчання професори інституту виокремлювали найбільш здібних студентів, які виявляли інтерес до науки і прагнули до викладацької діяльності [17, с. 1–3]. Отже, у 1911 р. було розроблено чітке положення, яке детально регламентувало процес підготовки кандидатів до посідання професорських посад.

Підготовка кваліфікованих кадрів посідала чільне місце і в подальшій діяльності інституту. Зокрема, в проекті статуту ХТІ, розробленого навчальним комітетом у 1915 р., передбачено вимоги до осіб, що готувалися до професорської діяльності. Так, цій проблемі присвячений окремий розділ статуту «Особи, що готуються при інституті до наукової та викладацької діяльності» [5, арк. 10].

На початку ХХ століття за кордоном проходили стажування молоді науковці ХТІ: О. П. Ситніков, П. М. Лашенко, П. Є. Попов, О. В. Серб Г. М. Гулінов, С. О. Фокін, М. І. Кузнєцов та інші.

Штатний лаборант при лабораторії поживних речовин О. П. Ситніков у 1900 р. після повернення з відрядження (Німеччина) представив звіт про свої заняття і програму курсу бактеріології бродіння. Лаборант при хімічній лабораторії П. М. Лашенко у 1903 р. вивчав постановку практичних занять з фізики та хімії у фізико-хімічному інституті в професора В. Ф. Оствальда у Лейпцигу. Штатний лаборант П. Є. Попов у 1909–1910 рр. стажувався в лабораторії органічної хімії професора А. Р. Ганча в Лейпцигу. Лаборант при хімічній лабораторії О. В. Серб у 1911 р. працював у професора К. Ельбса у Гессені (Німеччина), де ознайомився з методами

електрохімічних робіт та введення цих методів у практичні роботи з органічної хімії [9, арк. 6; 6, арк. 13].

Одним із видатних науковців ХТІ на початку ХХ століття був Григорій Миколайович Гулінов. Після закінчення інституту він працював у 1903 р. лаборантом у лабораторії фарбувальних і органічних речовин ХТІ. Після закінчення інституту за спеціалізацією «фарбувальна технологія» отримав рекомендацію для підготовки до професорської діяльності і залишився асистентом при кафедрі технології органічних і фарбувальних речовин у професора О. П. Лідова. При цьому Г. М. Гулінов керував практичними заняттями за цією технологією. У 1905 р. за рекомендацією професора О. П. Лідова отримав відрядження за кордон для роботи в лабораторіях і для огляду пігментних фабрик терміном на два роки. За період закордонного відрядження працював: у Празі, над вивченням реакцій для розпізнавання штучних органічних фарб, у Базелі досліджував структурні жовті сірчані фарби, в Мюльгаузені над вивчав ейродіни. Окрім того, ознайомився з діяльністю десяти вищих навчальних закладів Німеччини, Австрії, Швейцарії, Франції та Італії. У подальшому, з 1925 р. – професор ХТІ, завідувач кафедрою технології анілінових барвників і проміжних продуктів [1, арк. 14, 15].

Становлення Сергія Олексійовича Фокіна, провідного фахівця в галузі технології органічних речовин, пов'язано із ХТІ. У 1903 році на прохання О. П. Лідова молодого науковця відправлено у закордонне відрядження на два роки, де він вивчав постановку жирового виробництва. У Цюрихському політехнікумі він прослухав курс мінеральної технології вибухових речовин та будівельних матеріалів, фарбування та фарбувальні пігменти, а також курс технічної електрохімії. Працював у Цюриху із жирами та маслами. Займався розробкою теми «Про розщеплення жирів ензимами». Крім лекцій і занять у лабораторії, здійснив екскурсії на заводи: цементні, цегельні, сірчаної кислоти, фарбувальні та інші. С. О. Фокін у 1904 р. працював у Карлсруе, під керівництвом професора К. О. Енглера, ознайомився з технологією нафтового виробництва. Після закінчення представив звіт про результати наукових занять, які розпочав у Берліні в лабораторії професора Вітте (Шарлоттенбурзький політехнікум), а продовжував у Цюриху, працюючи в приватній лабораторії Діссера. Після позитивного відгуку професора О. П. Лідова звіт про відрядження надав керівнику Харківського навчального округу. У подальшому – з 1908 р. отримав звання професора інституту. Однак, у 1909 р. С. О. Фокін отримав призначення у Донський політехнічний інститут (Новочеркаськ), а в 1913–1917 рр. працював у Київському політехнічному інституті [4, арк. 9, 36].

Мефодій Іванович Кузнецов після закінчення ХТІ у 1904 році залишився для підготовки до професорської діяльності за рекомендацією професора О. П. Лідова. На початку наукової діяльності, як стипендіат Міністерства народної освіти, працював у хімічній лабораторії інституту за спеціальністю «аналіз газів». Результатом його роботи став новий хімічний прилад власної конструкції – ексикатор для висушування газів фосфорним ангідридом. Спільно з С. О. Фокіним у лабораторії органічних і фарбувальних речовин ХТІ М. І. Кузнецов працював за темою «Електролітичне відновлення олеїнової кислоти в стеаринову», а також «Утворення формальдегіду при неповному горінні метилового спирту за присутності каталізаторів». Поряд з цим займався вивченням властивостей і хімічних перетворень, що зазнають азотисті метали: магній, мідь, бор. Стажувався

з вивчення газової справи у лабораторії відомого німецького вченого В. Гемпеля у Дрезденському політехнікумі. Близько місяця присвятив постановці дослідів у великому масштабі на фабриці «Хьюго Бланк» у Берліні. Результатом цих дослідів стало запровадження на цій фабриці, розробленого М. І. Кузнецовим способу виробництва формаліну. Після смерті професора О. П. Лідова у 1919 р. очолив кафедру технології органічних і фарбувальних речовин ХТІ. У подальшому М. І. Кузнецов – професор ХТІ, в. о. ректора інституту 1920–1921 рр. [3, арк. 25, 31].

Таким чином, підготовка кваліфікованих кадрів для наукової і викладацької діяльності стала одним із ключових завдань, які вирішувалися керівництвом ХТІ. На початку ХХ ст. була створена досить ефективна система підготовки найбільш здібних випускників інституту до професорської діяльності. Відбір стипендіатів проводився на конкурсній основі. Існувала досить жорстка система звітності стосовно закордонних відряджень. Керівництво інституту виділяло кошти для відряджень лаборантів з метою підвищення кваліфікації у вищих навчальних закладах Російської імперії та за кордоном, на участь у наукових з'їздах. Згодом лаборанти призначалися стипендіатами Міністерства народної освіти та розпочинали власну наукову діяльність. Тому, вже на початку ХХ століття значна частина викладачів і професорів інституту були випускниками ХТІ. Система підготовки молодих науковців стала найбільш ефективною формою забезпечення кваліфікованим викладацьким складом вищої технічної школи та відповідає вимогам того часу.

1. Архів НТУ «ХПІ». – Ф. Р 4203, Оп. 4, Спр. 232. – Дело Гулинова Григория Николаевича, 1932 р., 36 арк. 2. Державний архів Харківської області (ДАХО). – Ф. 770, оп. 1, спр. 465: Журнали Учебного комитета Харьковского технологического института, 1903 р., 111 арк. 3. ДАХО. – Ф. Р 1682, оп. 2, спр. 169: Дело о службе лаборанта Мефодия Ивановича Кузнецова, 1904 р., 195 арк. 4. ДАХО. – Ф. Р 1682, оп. 2, спр. 343: Личное дело Сергея Алексеевича Фокина, 1905 р., 119 арк. 5. ДАХО. – Ф. № 770, оп. 1, спр. 805: Проект устава Харьковского технологического института выработанный учебным комитетом в 1915 г., 14 арк. 6. ДАХО. – Ф. 770, оп. 1, спр. 465: Журнали Учебного комитета Харьковского технологического института, 1903 р., 111 арк. 7. ДАХО. – Ф. № 770, оп. 1, спр. 305: Журнал Учебного комитета Харьковского технологического института, 1898 р., 95 арк. 8. ДАХО. – Ф. № 770, оп. 1, спр. 277: Журнали Учебного комитета Харьковского технологического института, 1897 р., 80 арк. 9. ДАХО. – Ф. 770, оп. 1, спр. 690: О командировании преподавательского персонала за границу и в пределах России, 1911 р., 25 арк. 10. Иванов А. Е. Высшая школа России в конце XIX – начале XX века / А. Е. Иванов. – М.: Наука, 1991. – 392 с. 11. Центральний державний історичний архів України в м. Києві (ЦДІАК України). – Ф. № 2162, оп. 2, спр. 103: Докладная записка директора Харьковского технологического института по вопросу о специализации учебной программы института, 1912 р., 68 арк. 12. Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». Історія розвитку. 1885–2010 / В. І. Николаенко, В. В. Кабачек, С. І. Мешкова та ін. – Х.: НТУ «ХПІ», 2010. – 408 с. 13. Оноприенко В. І. Становление высшего технического образования на Украине / В. И. Оноприенко, Т. А. Щербань. – К.: Наук. думка, 1990. – 140 с. 14. Оноприенко В. І. Історія української науки XIX – XX століть / В. І. Оноприенко. – К.: Либідь, 1998. – 304 с. 15. Отчет о состоянии Харьковского технологического института Императора Александра III за 1904 г. // Известия Харьковского Технологического института Императора Александра III. Т. 2 Под ред. М. Д. Пильчикова. – Х.: Тип. и литогр. М. Зильберберг и С-вья, 1906. – С. 1–61. 16. Положение о Харьковском Практическом Технологическом институте // Известия Харьковского Технологического института Императора Александра III. – Х.: Тип. и литогр. М. Зильберберг и С-вья, 1905. – Т. 1 – С. 1–11. 17. Положение

о порядке выбора и подготовке кандидатов в качестве стипендиатов Министерства Народного Просвещения, для занятия должностей профессором в высших учебных заведениях Министерства народного Просвещения / Известия ХТИ Т. 7 / Изд. под ред. проф. И. А. Красуского. – Х.: Тип. и литогр. М. Зильберберг и С-вья, 1911. – С. 1–3. **18.** Родный А. Н. Институт стажировок в профессиональном сообществе российских химиков / А. Н. Родный // Институт истории естествознания и техники им. С. И. Вавилова. Годичная научная конференция, 2008. – М.: ИДЭЛ, 2009. – С. 159–160. **19.** Степанович Е. П. Высшая специальная школа на Украине (конец XIX – начало XX века) / Е. П. Степанович – К.: Наук. думка, 1991. – 100 с. **20.** Университетский устав 1863 г. – СПб.: Тип. Огизко,

1863. – 128 с. **21.** Харьковский политехнический. История развития 1885–1985 / [отв. ред. Н. Ф. Киркач и др.]. – Х.: Изд-во ХГУ, 1985. – 223 с. **22.** Харьковский химико-технологический институт им. С. М. Кирова. 1885–1940 / [сост. М. И. Кузнецов [и др.]; отв. ред. Н. М. Павлушкин]. – Х.: ХХТИ, 1941. – 77 с. **23.** Харківський політехнічний: події і факти / [під ред. Ю. Т. Костенка]. – Х.: Прапор, 1999. – 336 с. **24.** Харьковский политехнический на рубеже тысячелетий / Л. Л. ТОВАЖНЯНСКИЙ, В. И. Николаенко, В. В. Морозов, Ю. Д. Сакара. – Х.: Прапор, 2000. – 384 с. **25.** Харьковский политехнический. Ученые и педагоги / Ю. Т. Костенко, В. В. Морозов, В. И. Николаенко и др. – Х.: Прапор, 1999. – 352 с.

Анна Гелеш

Професор Т.П. Губенко – видатний учений у галузі теорії електричних машин

У статті визначено внесок видатного вченого, багатолітнього завідувача кафедри електричних машин Львівського політехнічного інституту, заслуженого діяча науки і техніки, доктора технічних наук, професора Т. Губенка у розвитку теорії електричних машин і електроприводу. Розкрито процес становлення напрямків його наукової діяльності у Львові, зокрема, у галузі автоматизації нафтової промисловості. Висвітлено доробок науково-дослідної лабораторії автоматики і автоматизованого електроприводу (НДЛ-4), створеної за ініціативою професора Т. Губенка.

In the article the contribution of an outstanding scientist, long head of the department of electrical machines of the Lviv Polytechnical Institute, Honored Worker of Science and Technology, PhD, Professor T. Gubenko to the development of the theory of electric machines and electric drive in Western Ukraine is determined. The process of formation and direction of his scientific work in Ukraine, particularly in the field of automation of the oil industry is shown. The scientific heritage research of the laboratory of automation and automated electric (RL-4) created after the initiative of Professor T. Gubenko is underlined.

Розвиток механізації та електрифікації країни в умовах першого етапу науково-технічної революції (60-ті рр. ХХ ст.) виявив необхідність у створенні та розвитку електромашинобудування, створенні електромашин практичного промислового значення: генераторів електричної енергії, електродвигунів спочатку постійного струму, а згодом, з розвитком змінного струму і створенні трифазної системи, генераторів, трансформаторів та короткозамкнених асинхронних двигунів. А потреба у відповідних наукових кадрах зумовила створення електромеханічного факультету у Львівському політехнічному інституті.

Витоки електромеханічного факультету сягають кінця XIX ст., хоча остаточно він сформувався у 1962 р. Кафедри електромеханічного факультету існували з вересня 1944 р. після відродження Львівського політехнічного інституту з широким профілем підготовки спеціалістів та належали раніше до електротехнічного факультету. У 1952 р. з електротехнічного факультету відділився радіотехнічний, у 1956 р. електротехнічний факультет перейменовано в енергетичний, а в 1962 р. з енергетичного відділився електромеханічний факультет із кафедрами: «Електричні машини», «Електропривід і автоматизація промислових установок» і «Теоретична та загальна електротехніка» [2].

За довгу історію свого існування факультет пережив чимало світлих та важких років. Та наперекір випробуванням долі він працював і розвивався, що з успіхом відбувається і надалі. У цьому велика заслуга його науково-педагогічних працівників, відданих своїй справі висококваліфікованих спеціалістів. Серед найкращих – немало світлих імен тих, що вже відійшли або ще працюють. До них необхідно віднести багатолітнього завідувача кафедри електричних машин, організатора аспірантури при цій кафедрі та у Львівській філії Академії наук України, заслуженого діяча науки і техніки, видатного вченого в галузі електричних машин і

електроприводу, доктора технічних наук, професора Тихона Павловича Губенка.

Професор Т. Губенко народився 26 серпня 1896 р. у м. Конотопі Сумської області в українській родині, де цінувалась любов до праці, рідної землі, справедливість, щирість, високе почуття обов'язку та народні традиції. У 1913 р. закінчив Конотопське комерційне училище, в наступному році поступив на електромеханічне відділення Петроградського політехнічного інституту, але у зв'язку з призовом в армію у 1916 р. перервав навчання. Після повернення з армії навчався у Київському політехнічному інституті на електротехнічному факультеті (1922–1927 рр.) [3].

З 1932 р. завідував кафедрою електрообладнання промислових підприємств, а через три роки виконував обов'язки професора у Харківському електротехнічному інституті. Паралельно він працював в Електропромі, де керував проектуванням електрообладнання нових гігантів соціалістичної індустрії – прокатних станів «Запоріжсталі» і металургійних заводів Донбасу [8].

З 1938 р. Т. Губенко призначений завідувачем кафедрою промислового використання електричної енергії у Середньоазіатському індустріальному інституті в Ташкенті. Тут він займався питаннями регулювання і зупинки електричних двигунів. Ця робота в подальшому зайняла центральне місце в його науковій діяльності.

Під час Великої Вітчизняної війни вчений працював на громадських засадах начальником проектного бюро металургійного заводу «Узбексталь» в Беговаті, а у період з 1941 до 1947 рр. був членом Президії і вченим секретарем Ради Узбецького Науково-інформаційного технічного товариства. Багато сил та енергії він вклав в організацію електропостачання оборонних підприємств Узбекистану і запуску нових агрегатів промислових підприємств. Під його керівництвом та за його участі було запроєктовано електрообладнання Узбецького металургійного заводу [11].